

Effects of Technical Surveillance on Individual Rights and Freedoms

Ioana MÎNDRESCU¹

Abstract: Technical surveillance has become a basic evidentiary procedure in the case of criminal investigations, allowing the authorities to collect valuable information in the fight against criminality. However, this procedure raises numerous questions and challenges from a legal and ethical point of view. The paper analyzes the compatibility of the legal texts that regulate technical surveillance with the provisions of the Constitution, as well as of the European Convention, including the rules regarding the approval of warrants for the interception of communications, access to electronic data and the protection of the fundamental rights of the individual, as well as the effects on the individual rights and freedoms of procedural subjects. We analyze in the content of the paper how the evidentiary procedure can interfere with constitutional rights, such as that provided by Article 8 of the Constitution regarding the right to intimate, private and family life, as well as the way in which the balance between intrusion into private life and respect for the principles is respected proportionality, necessity and subsidiarity. At the same time, we analyze the compatibility of the provisions of art. 138 and 139 of the Criminal Code. with the provisions of the Constitution from the perspective of the recent decisions of the Constitutional Court. This paper is of interest to theorists and legal practitioners from the perspective of analyzing the balance of legal norms regarding technical supervision, in relation to the constitutional requirements, as well as those of the European Convention through the lens of the Strasbourg Court's jurisprudence.

Keywords: technical supervision; interception of communications and conversations; audio or video recordings; evidence; the right to private life

¹ Lawyer, Iasi Bar, Romania, Corresponding author: mindrescuioana23@yahoo.com.

Copyright: © 2024 by the authors.
Open access publication under the terms and
conditions of the Creative Commons
Attribution (CC BY) license
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

1. Considerații generale referitoare la supravegherea tehnică în sistemul probator

Supravegherea tehnică constituie o componentă esențială a investigațiilor judiciare moderne, furnizând autorităților instrumente puternice pentru strângerea dovezilor și identificarea infractorilor.

Legea prevede drept metode speciale de supraveghere tehnică sau cercetare interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță, accesul la un sistem informatic, supravegherea video, audio sau prin fotografiere, localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice.

S-a apreciat că prin astfel de metode se urmărește un echilibru între asigurarea dreptului statutului de a utiliza aceste metode și asigurarea drepturilor la viața privată și a secretului corespondenței (Militaru, 2016, p. 116).

În vederea dispunerii supravegherii tehnice de către judecătorul de drepturi și libertăți este necesar să existe o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni. Se impune ca măsura să fie proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii.

Totodată, în vederea dispunerii supravegherii tehnice se impune ca probele să nu poată fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

În doctrină, s-a arătat faptul că pentru respectarea condiției impusă de art. 139 lit. c) este necesar să se verifice oportunitatea intruziunii în viața privată a unei persoane și limitarea care s-ar produce prin îndeplinirea mandatului de supraveghere tehnică (Boroi & Negruț, 2022, p. 260).

Prin urmare, se impune ca interceptarea sistemelor de telecomunicații și a celor informatice să fie în acord cu prevederile art. 6 și 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului care reglementează dreptul la respectarea vieții private și de familie, protejând individul împotriva ingerințelor arbitrare din partea autorităților publice.

Libertatea organelor judiciare în administrarea probelor trebuie să respecte un anumit echilibru între necesitatea ocrotirii dreptului persoanei la intimitate și principiile fundamentale ale procesului penal, condiții în care dreptul la un proces echitabil are o importanță primordială (Grădinaru, 2014, p. 237).

Procedura de obținere a datelor rezultate din supravegherea tehnică presupune efectuarea supravegherii tehnice numai cu mandatul motivat al judecătorului.

Procurorul sesizează judecătorul competent să autorizeze supravegherea tehnică printr-o cerere motivată care să cuprindă toate informațiile relevante pe baza cărora să poată decide asupra măsurii.

Totodată, s-a apreciat că în cazul respingerii cererii de încuviințare a măsurii supravegherii tehnice poate fi formulată o nouă cerere dacă au fost identificate ulterior fapte sau împrejurări noi (Crișu, 2022, p. 396).

Mandatele de interceptare a comunicațiilor reprezintă un instrument vital în supravegherea tehnică, însă se impune ca utilizarea acestora să fie strict reglementată pentru a preveni încălcarea drepturilor persoanelor supuse supravegherii.

În opinia unui autor, s-a susținut faptul că pentru respectarea garanțiilor impuse de art. 139 și urm. C.pr.pen. ar fi oportună inserarea de către legiuitor a posibilității judecătorului care analizează cererea privind emiterea autorizației de interceptare să solicite dovezi suplimentare în sprijinul cererii (Grădinaru, 2015, p. 7).

Dreptul garantat de art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului face parte din categoria drepturilor condiționale, fiind astfel permisă ingerința autorităților publice în exercițiul dreptului la viață privată și de familie, a domiciliului și a corespondenței persoanei, în scopul de a obține mijloace de probă.

La emiterea mandatului trebuie să se țină cont de principiile proportionalității, subsidiarității, necesității măsurii, astfel încât judecătorii să nu emită cu ușurință mandatele în lipsa unor probe anexate cererii parchetului prin care să se demonstreze că nu se poate afla adevărul prin folosirea unor procedee probatorii mai puțin intruzive.

Potrivit doctrinei, pot fi interceptate comunicările de orice fel, atât cele directe, cât și cele efectuate prin intermediul oricăror mijloace de telecomunicații ori a sistemelor informatice, iar condițiile și cazurile de utilizare a supravegherii tehnice prezintă similități pentru toate modurile de comunicare (Grădinaru, 2017, p. 230).

Cu toate acestea, legea care permite ingerința autorităților publice trebuie să prevadă reguli clare, stricte, în vederea asigurării unor garanții pentru persoanele supuse acestor măsuri.

Dispozițiile art. 53 din Constituție recunosc legitimitatea unor restrângeri ale exercițiului unor drepturi sau libertăți, dacă acestea se fac prin lege și în vederea apărării unor valori sociale importante, precum desfășurarea instrucției penale sau prevenirea faptelor penale (Grădinaru, 2009).

2. Condițiile impuse de art. 26 și 28 din Constituție și compatibilitatea acestora cu dispozițiile art. 138 și 139 C.pr.pen.

Dreptul la viața intimă, privată și de familie constituie un drept fundamental garantat de legislația națională, iar nimeni nu va putea fi supus unor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară.

Supravegherea tehnică include procedee probatorii care presupun ingerințe majore în dreptul la viața privată al unei persoane, drept protejat atât de dispozițiile Constituției, art.26 și art.28, cât și de cele ale Convenției (art.8).

Unul dintre principalele aspecte juridice și etice în supravegherea tehnică este intruziunea în viața privată, iar protejarea datelor cu caracter personal devine din ce în ce mai importantă în era digitală.

Posibilitatea interceptării sistemelor de telecomunicații și a celor informatice este prevăzută în legislația tuturor statelor democratice, însă trebuie avute în vedere prevederile art. 26 din Constituție care conturează dreptul la respectarea vieții intime și private.

Astfel de măsuri au fost analizate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului care a apreciat faptul că ascultarea conversațiilor prin intermediul microfoanelor constituie un atentat la respectarea vieții private care trebuie exercitat în conformitate cu prevederile legale.

În paragraful 68 din Decizia nr. 244/2017, Curtea Constituțională, a statuat asupra faptului că în ceea ce privește persoanele supuse măsurilor de supraveghere tehnică, altele decât inculpatul, statul nu și-a respectat obligația pozitivă de a reglementa o formă de control a posteriori, pe care persoana în cauză să îl poată accesa în scopul verificării îndeplinirii condițiilor și, implicit, a legalității acestei măsuri, astfel încât acest fapt determină încălcarea prevederilor art. 26 și art. 53 din Constituție, precum și a celor ale art. 8 și art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Astfel, pentru ca restrângerea unui drept să poată fi justificată, trebuie întrunite cumulativ condițiile prevăzute de art. 53 din Constituție care prevăd faptul că aceasta să fie prevăzută de lege, să se impună restrângerea și să se circumscrie motivele prevăzute în mod expres de textul constituțional.

Cu toate acestea, chiar prin dispunerea măsurilor de supraveghere tehnică persoana supravegheată suferă o ingerință în sfera dreptului său la viața privată, iar inexistența unui control a posteriori al legalității dispunerii măsurii supravegherii tehnice respectă condițiile prevăzute de Constituție și Convenție referitoare la restrângerea exercițiului dreptului de acces la o instanță în scopul protejării dreptului unei persoane la viața privată.

Din aceste considerente, se desprind o serie de principii impuse în vederea respectării dreptului prevăzut de art. 26 și 28 din Constituție, prin raportare la art. 8 din Convenție.

3. Principiul subsidiarității

O primă condiție prevăzută de art. 8 din Convenție constă în faptul că ingerința în viața privată să fie prevăzută de lege.

În cauza *Liberty c. Regatului Unit*, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 din Convenție în ceea ce privește o organizație britanică și două organizații irlandeze pentru protecția libertăților civile, care au susținut că în anii 1990-1998, le-au fost interceptate telefoanele, faxurile, mesageriile electronice și comunicațiile de date, inclusiv informații confidențiale și supuse secretului profesional.

Curtea a considerat că, la momentul respectiv, dreptul intern nu indica cu suficientă claritate, astfel încât să ofere o protecție adecvată împotriva abuzului de putere, domeniul de aplicare sau modul de exercitare a marjei de apreciere foarte extinse conferite autorităților pentru a intercepta și examina comunicațiile externe.

În vederea utilizării interceptărilor și înregistrărilor audio sau video ca mijloace de probă în procesul penal, în literatura de specialitate se susține faptul că legea trebuie aplicată în sprijinul protejării drepturilor și garanțiilor unui proces echitabil, astfel cum este definit de art. 6 din Convenție (Grădinaru, 2011, p. 130).

Principiul subsidiarității presupune ca metodele de supraveghere tehnică să fie utilizate doar în situațiile în care sunt singurele apte să conducă la obținerea probelor sau chiar dacă nu sunt singurele, folosirea altor procedee mai puțin intruzive ar constitui un pericol pentru siguranța persoanelor.

În cauza *Coplan c. Regatului Unit* Curtea a apreciat că această expresie nu cere doar ca legislația națională să fie respectată, dar se referă și la calitatea acelei legislații, necesitând ca aceasta să fie compatibilă cu supremația legii (a se vedea, inter alia, *Khan c. Marii Britanii*, nr. 35394/97, § 26, ECHR 2000-V, și *P.G. și J.H. c. Marii Britanii*, citată mai sus, § 44). Pentru a îndeplini această cerință a previzibilității, legislația trebuie să aibă prevederi suficient de clare pentru a oferi persoanelor indicii adecvate în ceea ce privește circumstanțele și condițiile în care autoritățile sunt împuternicite să recurgă la asemenea măsuri.

Astfel, potrivit art. 138 alin. (6) din C.pr.pen., prin supraveghere video, audio sau prin fotografiere se înțelege fotografierea persoanelor, observarea sau înregistrarea conversațiilor, mișcărilor ori a altor activități ale acestora.

Din această perspectivă, constatăm că instanța europeană a statuat că înregistrările video intră în sfera noțiunii de viață private, precum și în sfera noțiunii de viață privată.

Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în cauza Cauza Lambert împotriva Franței, reclamantii au considerat că sunt potențiale victime ale unei încălcări a dreptului lor la respectarea vieții de familie împreună cu fiul și, respectiv, fratele acestora, în sensul art. 8 din Convenție

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea art. 8 din Convenție în cauza Lambert contra Franței, privind o hotărâre a Curții de Casație franceze care refuza unei persoane dreptul de a critica înregistrările telefonice cărora a fost supusă. Motivul încălcării art. 8 a constat în faptul că înregistrările au fost efectuate de pe linia telefonică a unui terț, apreciind faptul că instanțele francize puteau priva de protecția legii un număr mare de persoane, respectiv acelea care comunică pe linia telefonică a altor persoane.

Astfel, apreciem că indiferent de conținutul și mesajul transmis de interlocutori, garanțiile prevăzute de instrumentele juridice în materie trebuie aplicate.

Prin urmare, Curtea a constatat o ingerință în dreptul la viața privată și de familie nu contravine prevederilor art. 8 doar dacă „este prevăzută de lege.” (Hotărârea din 24 august 1998, pronunțată în Cauza Lambert împotriva Franței, paragraful 22).

Cu toate acestea, practica este însoțită de numeroase dileme, precum faptul că folosirea tehnologiilor de supraveghere pentru a combate infracționalitatea poate duce la încălcarea vieții private a indivizilor sau faptul că măsurile de securitate necesare pentru a proteja societatea pot implica restricții asupra drepturilor individuale care trebuie abordate pentru a asigura un echilibru între lupta împotriva infracționalității și respectarea drepturilor individuale.

Monitorizarea comunicațiilor, accesul la datele personale și supravegherea video pot compromite intimitatea și confidențialitatea indivizilor. Această intruziune poate afecta relațiile personale, libertatea de exprimare și capacitatea de a se simți în siguranță în propriul mediu.

3. Principiul necesității intervenției autorității în viața privată

Cea de-a doua condiție constă în aceea că intervenția autorității se impune a fi necesară în vederea apărării unui scop legitim.

S-a arătat că necesitatea concretă a măsurii poate fi justificată în două ipoteze alternative, una dintre acestea fiind situația în care probele nu ar putea fi folosite în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite (Slăvoiu, 2022, p. 213).

O a doua ipoteza presupune existența unui pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri, iar necesitatea supravegherii tehnice este dată de împrejurarea că utilizarea unor metode clasice de anchetă ar presupune un timp îndelungat, generând astfel riscuri pentru viața persoanei.

Aceste situații corespund prevederilor art. 8 parag. 2 din Convenție, conform cărora ingerința în viața privată a persoanelor trebui să fie necesară într-o societate democratică.

Toate acestea impun organului judiciar alegerea procedurii probatorii potrivit, fără a produce limitări ale drepturilor fundamentale.

În cauza *Malone c. Regatului Unit*, Curtea a statuat asupra faptului că principiul necesității presupune protejarea siguranței naționale și a drepturilor și intereselor altor persoane, precum și prevenirea faptelor penale. Prin urmare, Curtea susține faptul că existența unei legislații care să permită autorizarea interceptării comunicațiilor poate fi necesară, însă se impun suficiente garanții împotriva exceselor.

S-a arătat faptul că informațiile obținute prin astfel de mijloace trebuie să rămână „nepublice”, pentru a respecta viața privată a individului (Grădinaru, 2019, p. 35).

În cauza *Klass și alții împotriva Germaniei*, cinci avocați germani s-au plâns de legislația din Germania care autoriza autoritățile să le monitorizeze corespondența și comunicațiile telefonice, fără a obliga autoritățile să-i informeze ulterior despre măsurile luate împotriva lor.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 din Convenție și a constatat că era justificat ca legiuitorul german să considere ingerința rezultată din legislația contestată în exercitarea dreptului garantat de art. 8 § 1 ca fiind necesară într-o societate democratică în interesul securității naționale și pentru a preveni dezordinea sau faptele penale.

Curtea a observat, în special, că aceste competențe de a supraveghea în secret cetățenii, caracteristice unui stat polițienesc, sunt tolerabile în temeiul Convenției numai în măsura strict necesară pentru protejarea instituțiilor democratice.

4. Cu privire la respectarea proportionalității între ingerința și măsura dispusă de autorități

O ultimă condiție constă în respectarea unei proporționalități între ingerința și măsura dispusă de autoritățile publice pentru a se evita orice abuz din partea autorităților statale.

Astfel, în doctrină s-a arătat faptul că art. 8 parag. 2 din Convenție permite ingerința autorităților în exercitarea dreptului la corespondență doar în mod limitativ, cu respectarea principiului proportionalității, doar în cazul în care acest amestec este prevăzut de lege și constituie o măsură necesară într-un stat democratic pentru securitatea națională (Grădinaru, 2018, p. 5).

Condițiile supravegherii tehnice sunt expres prevăzute de lege și se impune ca măsura să fie dispusă de o instanță de judecată după o evaluare nu doar a necesității sale, ci și a proporționalității cu scopul urmărit.

Totodată, art. 142 C.pr.pen. apare ca o garanție a limitării intruziunii în viața privată, întrucât reține în sarcina organului de urmărire penală obligația de a înceta de îndată supravegherea tehnică înainte de expirarea duratei mandatului, dacă nu mai există temeiurile care le-au justificat.

În literatura de specialitate, raportat la dispozițiile art. 8 parag. 2 din Convenție, s-a arătat faptul că nu este admis amestecul autorităților publice în exercitarea dreptului la respectarea vieții private și de familie, decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și constituie o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirii săvârșirii faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei (Grădinaru & Garbulet, p. 2).

În practica Curții Europene a Drepturilor Omului, dreptul la comunicare apare uneori distinct, alături de dreptul la viața familială. În acest sens, Curtea a apreciat faptul că atunci când o comunicare între membrii aceleiași familii este interceptată, suntem în situația unei duble ingerințe în exercițiul dreptului la viața de familie și dreptului la corespondență. (Hotărârea CEDO din 25.01.1997, Cauza M. și R. Andersen contra Suediei).

În acest sens, s-a apreciat faptul că ingerința autorităților statale în exercițiul dreptului la corespondență constă în interceptarea pe orice cale a comunicării de orice fel, iar dacă documentele/mesajele care fac obiectul comunicării nu au fost expediate, ingerința statului ar putea ține de nerespectarea dreptului la viața privată (Tudoran, 2012, p. 24).

În cauza Uzun contra Germaniei, Curtea a considerat că monitorizarea prin GPS și utilizarea datelor astfel obținute constituie o ingerință în dreptul la viața privată a reclamantului, justificată de existența unor garanții suficiente oferite de dreptul german prin faptul că supravegherea tehnică nu poate fi dispusă decât cu privire la persoane suspecte de comiterea unor infracțiuni grave.

5. Concluzii

Concluzionând, supravegherea tehnică reprezintă în mod neîndoielnic o ingerință în viața intimă și privată a persoanei, Curtea Europeană a Drepturilor Omului sancționand o astfel de măsură în situația în care nu corespunde principiilor legalității, proporționalității și legitimității.

Importanța echilibrului între necesitatea de a proteja drepturile individuale și cea de a asigura aplicarea legii și sunt abordate evoluțiile tehnologice viitoare și modul în care acestea pot afecta supravegherea tehnică în procesele penale, precum și posibilele soluții pentru a echilibra eficacitatea investigațiilor cu respectarea drepturilor individuale.

Aceste metode de investigație speciale trebuie realizate cu respectarea unor condiții, iar analiza ingerinței statului în raport cu dispozițiile Convenției trebuie realizată pentru fiecare caz în parte.

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți poate fi dispusă doar dacă este necesară într-o societate democratică și se impune ca măsura să fie proporțională cu situația care a determinat aplicarea acesteia.

Libertatea organelor judiciare în ceea ce privește administrarea probelor trebuie să respecte ocrotirea dreptului persoanei la intimitate, precum și principiile fundamentale care guvernează procesul penal, întrucât dreptul la un proces echitabil constituie o prioritate.

Având în vedere numărul mare de mandate emise de judecătorii de drepturi și libertăți și luând în considerare că marea majoritate a cererilor procurorilor de admitere a mandatelor de supraveghere tehnică se admit în practica judiciară, apreciem faptul că se impune ca practicienii dreptului (magistrații) să analizeze în mod riguros dispozițiile art. 138 C.pr.pen., în ceea ce privește necesitatea, subsidiaritatea și proporționalitatea intruziunii.

Totodată, în contextul în care aflarea adevărului pe baza altor mijloace de probă sau prin utilizarea altor procedee probatorii mai puțin intruzive, judecătorii de drepturi și libertăți s-ar impune să respingă cererile de autorizare a înregistrărilor.

Mai mult decât atât, în lipsa unor veritabile suspiciuni că persoana care urmează să fie cercetată ar fi săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, se impune ca judecătorii de drepturi și libertăți să respingă cererea de interceptare a convorbirilor.

Bibliografie/Bibliography

Boroi, A. & Negrut, G. (2022). *Drept procesual penal/Criminal Procedural Law*. Bucharest: Hamangiu.

Crișu, A. (2022). *Drept procesual penal. Partea generala/ Criminal Procedural Law. The general part*. Bucharest: Hamangiu.

ECtHR judgment of 25.01.1997, Case of M. and R. Andersen v. Sweden.

Grădinaru S. (2014). *Supravegherea tehnică în Noul Cod de Procedură Penală/Technical supervision in the New Code of Criminal Procedure*. Bucharest: C.H.Beck.

Grădinaru, S. & Gârbuleț I. (2012). Valoarea probatorie a înregistrărilor audio sau video efectuate în cauzele penale/The probative value of audio or video recordings made in criminal cases. *Curentul juridic/The legal current*, no. 1.

Grădinaru, S. & Gârbuleț, I. (2009). Considerații în legătură cu aplicarea principiului nemijlocirii în procesul penal. *Dreptul/The Law* no. 5/2009.

Grădinaru, S. (2011). General Considerations Regarding the Interceptions and Audio-video Registrations Related to the Judicial Practice and Present Legislation. *EIRP Proceedings*, Vol. 6, no 1.

Grădinaru, S. (2015). Cazurile și condițiile de emiteră a mandatului de supraveghere tehnică/ The cases and conditions for issuing the technical supervision mandate. *Curierul Judiciar nr/ Judicial Courier* no. 1/2015.

Grădinaru, S. (2017). *Utilizarea interceptărilor audio sau video cu titlu de mijloace de probă în procesul penal și compatibilitatea reglementării cu exigențele europene și internaționale/ The use of audio or video interceptions as evidence in the criminal process and the compatibility of the regulation with European and international requirements*. Cluj: Presa Universitara Clujeană, 2017.

Grădinaru, S. (2018). Conditions derived from the ECHR jurisprudence for the effectuation of interceptions in European Union Member States. *Acta Universitatis Danubius. Juridica*, vol. 14, no. 3/2018.

Grădinaru, S. (2019). Observații referitoare la expertiza suporturilor ce conțin rezultatele activității de supraveghere tehnică/ Observations regarding the expertise of the supports containing the results of the technical supervision activity. *Penalmente Relevant/Criminally Relevant*, no. 1/2019.

Militaru, G.C. (2016). Consideratii asupra mandatului de supraveghere tehnica privind obtinerea datelor referitoare la tranzactiile financiare ale unei persoane si analiza comparativa cu institutia obtinerii de date privind situatia financiara a unei personae/Considerations on the technical supervision mandate regarding obtaining data on a person's financial transactions and comparative analysis with the institution of obtaining data on a person's financial situation. *Revista Dreptul/Journal of Law*, no. 9.

Slăvoiu, R. (2022). *Procedură penală/Criminal procedure*. Bucharest: Ed. Hamangiu.

Tudoran, Mihai Viorel (2012). *Teoria și practica interceptărilor și înregistrărilor audio sau video judiciare/Theory and practice of interceptions and judicial audio or video recordings*. Ed. Bucharest: Universul Juridic.

Udroiu, M. (2018). *Procedură penală. Partea generală/Criminal procedure. The general part*. Bucharest: C.H. Beck.